

Publié par
l'Association pour
l'Étude et la Diffusion
de la Culture Yiddish
et la Bibliothèque
Medem

דער יידישער טעם-טעם

אַ פעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

אַ פּובליקאַציע פֿון דער
געזעלשאַפֿט פֿאַרן
ייִדיש-לימוד און פֿון דער
מעדעם-ביבליאָטעק

אַדר תשס"א/מאַרץ 2001

יאָר 6, נומער 3 (28)

דער קליינער

פֿאַרווערטס

די טעראַסע פֿון קאַפֿע
די דאַם אויפֿן
מאַנפֿאַרנאַס אין די
צוואַנציקער יאָרן

מיט דעם נומער הייבן מיר אָן
אַ נייע רובריק – דער קליינער
פֿאַרווערטס – אויסצוגן פֿון דער
באַרימטער ייִדישער צייטונג,
פֿאַרווערטס, וואָס דערשיינט אין ניו-
יאָרק זינט 1897 (מער פרטים³ וועגן
דער צייטונג האָבן מיר געגעבן אינעם
טעם-טעם נומער 13, פֿעברואַר 1998).
אונדזער ציל⁴ איז צו באַקענען
אונדזערע לייענערס מיטן פֿאַרווערטס,
געבן אַ מוסטער⁵ פֿון וואָס מע קען
געפֿינען יעדע וואָך אין זיינע בלעטער.
ווי איר וועט אַליין באַמערקן, זיינען די
טעמעס וואָס ווערן באַהאַנדלט⁶ אין
פֿאַרווערטס היינט צו טאָג גאָר
פֿאַרשיידן און אינטערעסאַנט, און די
שפראַך איז נישט צו שווער (ווי מע
וואַלט געקענט טראַכטן) פֿאַר אַ
גרויסער טייל פֿון אונדזערע לייענערס.
די אַרטיקלען וועלן ניט זיין
פֿאַרפּשוטערט⁷ (נאָר אַ מאָל אַ ביסל
פֿאַרקירצט) און כדי די נייע ייִדיש-
לערנערס זאָלן קענען גוט פֿאַרשטיין
וועלן מיר צוגעבן פֿוסנאָטעס מיט אַלע
נייטיקע דערקלערונגען.
אויב איר ווילט לייענען מער, זינט וויסן
אַז איר קענט געפֿינען דעם פֿאַרווערטס
אַלע וואָך אין מעדעם-ביבליאָטעק (פֿאַר
לייענערס וואָס וווינען אין פֿאַריז). און
פֿאַר די וואָס ווילן אַבאָנירן⁸ גיבן מיר
אַלע נייטיקע אינפֿאָרמאַציעס.
(זעט זייט 6)

„עקאַל דע פֿאַרי“

1

אַ קונסט-לעקציע פֿאַר אָנהייבער

אַדאַפּטירט פֿון שמואל גראַסמאַן

די י אויסשטעלונג² וואָס
קומט פֿאַר איצטער אינעם
פֿאַריזער מוזיי פֿון
מאָדערנער קונסט³ גיט אונדז אַ
געלעגנהייט⁴ צו שרייבן אַ פֿאַר
ווערטער וועגן די ייִדישע
קינסטלער⁵ וואָס זיינען
באַקאַנט אונטערן נאָמען
„עקאַל דע פֿאַרי“ (די פֿאַריזער
שול).
די „עקאַל דע פֿאַרי“ נעמט
אַריין אַזעלכע פֿיגורן ווי די
מאָלער⁶ סוטין, מאָדיליאַני,
פֿאַסקין, שאַגאַל, קיסלינג,

קרעמען, קיקאַין, מאַנע-קאַזין,
סקולפּטאָרן חנה⁷ אַרלאַף,
צאַדקין, ליפּשיץ, און פֿאַטאַגראַפֿן
מאַן ריי און קערטעש. זיי זיינען
געווען טעטיק⁸ פֿון אָנהייב 20סטן
יאָרהונדערט ביז דער צווייטער
וועלט-מלחמה⁹ אָבער די
אויסשטעלונג ווייזט בלויז דעם
פֿעריאָד 1905–1930.
דער גרעסטער טייל פֿון די
קינסטלער זענען געווען יידן
אַנגעקומענע פֿון שטעט און
שטעטלעך אין פּוילן, רוסלאַנד,
אוקריינע אָדער רומעניע. אין

[סוף זייט 3]

1. art 2. exposition/exhibition 3. musée d'Art moderne de la ville de Paris, «L'Ecole de Paris : la part de l'autre (1905-1930)» 4. occasion/opportunity 5. artistes/artists 6. peintres/painters 7. khane (Chana) 8. actifs/active 9. MILKHOME guerre/war

1. extraits/excerpts 2. paraît/is published 3. PROTIM détails *sing.* PRAT 4. but/aim 5. échantillon/sample 6. traités/are dealt with 7. FARPOSHETERT simplifiés/simplified 8. s'abonner/subscribe.

חיים סוטין¹

▲ דער מאָלער
חיים סוטין

פֿאַרביקער שטאַף¹⁴ ווערט
צעשפרונגען¹⁵ מיט אַלע קאָלירן ; סוטין
גייט אַריבער איבער דעם פשוטן
אַנעקדאָטישן אינהאַלט. יעדעס בילד איז
דער רעזולטאַט פֿון אַ שטאַרקן און
לירישן קאַמף וואָס ער פֿירט מיט די
פֿאַרעמס און די קאָלירן, דורך וועלכן
ער באַפֿרייט זיין פּחד¹⁶. די בלאָען
שטעלן זיך לעבן די זייערע געלן, די
גרינען לעבן די פֿאַרשיידענע
שאַטירונגען¹⁷ צינויבער¹⁸ און די
קאַרמאַזין¹⁹. ס'איז אַ מאָלעריי געמאַכט
פֿון טיפֿע און שלענגליקע²⁰
בראַדעס²¹. מיטגעריסן²² אין אַ מרה-
שחורהדיקן²³ געדריי²⁴ קריגט זיך דער
מאָלער מיט זייער פֿייערדיקע
פענדזלעך²⁵, פּאַליטרע-מעסערס²⁶ און
פֿאַרבטריבלעך²⁷. ס'איז אַ מאָלעריי פֿון
צאַרן, כּעס, רציחה²⁸, אַן אַרויסרוף²⁹
קעגן דעם טויט וואָס מאַטערט אים אָן
אַן עק.

חיים סוטין (1893-1943) איז
געבוירן געוואָרן אין אַ שטעטל
אין ליטע אין אַ פֿרומער משפּחה. ער
איז אָנגעקומען אין פֿאַריז אין 1913.
ער האָט אַ צייט געוווינט אין „לאַ
ריש“ און שפעטער אין דרום³-
פֿראַנקרייך. ער איז געשטאַרבן אין
פֿאַריז פֿון אַ מאַגן-קראַנקייט⁴. ער איז
געווען אַ מאָלער, אַ געמאַטערטער⁵
מאָלער, און דאָס קען מען באַמערקן אין
אַלע זיינע ווערק, לאַנדשאַפֿטן⁶,
פֿאַרטעטן און שטיללעבנס⁷. זיינע
בילדער שטעלן פֿאַר איינגעפֿאַלענע⁸
היזער, אַזוי ווי אויפֿגעטרייסלטע⁹ דורך
אַן ערד-ציטערניש¹⁰, געשטאַלטן
אויסגעקרימטע אַזוי ווי פֿאַרפֿאַלגטע¹¹
דורך מורא און שרעק ; הערינגען,
קאַטשקעס, הינער און אַקסן זעען ביי
אים אויס ווי געפֿיניקטע פּגירות¹².
סוטין צייכנט ניט, ער גיסט אָן די פֿאַרב
כדי צו באַדעקן דאָס לייוונט¹³. דער

1. khaïm Chaïm Soutine 2. La Ruche/artists' residence so named for its «beehive» shape 3. DOREM sud/south 4. maladie d'estomac/stomach ailment 5. tourmenté/tormented 6. paysages/landscapes 7. natures mortes/still lifes 8. effondrés/collapsed 9. ébranlés/struck, shaken to bits 10. tremblement de terre/earthquake 11. persécutés/persecuted 12. ...PEGEYRES cadavres (d'animaux) torturés/tortured (animal) carcasses 13. toile/canvas 14. matière colorée/colored matter 15. éclaboussé/spattered, smeared 16. PAKHED angoisse/fear, anxiety 17. nuances/shades 18. vermillon/vermilion 19. carmin/crimson 20. sinueux/twisting 21. sillons/furrows 22. emporté/carried away 23. MORE-shkHOYREDIKN mélancolique/melancholy 24. tourbillon/whirl 25. pinceaux/brushes 26. couteaux à peindre/palette knives 27. tubes 28. RETSIKHE furie/fury 29. défi/defiance.

אַרלעקין מיט אַן
אַקאַרדעאַן, 1919
◀ זשאַק ליפּשיץ

עקאַל דע פֿאַרי

דעם באַגריף¹, „עקאַל דע פֿאַרי“ האָט דער פֿראַנצייזישער קריטיקער
אַנדערע וואַרנאַ² געשאַפֿן אין אַן אַרטיקל מיטן טיטל „די רעגירונג און
די לעבעדיקע קונסט“ וואָס איז דערשינען³ אין דער צייטשריפֿט
„קאַמעדיאַ“ אין יאַנואַר 1925. אין דעם אַרטיקל שרייבט ער וועגן
דעם צוצי-כוח⁴ פֿון דער גרופּע „עקאַל דע פֿאַרי“, וואָס ציט צו⁵
קינסטלער פֿון דער גאַנצער וועלט. ער קריטיקירט די אַפֿיציעלע
קונסט-פֿאַליטיק, וואָס אָנערקענט⁶ ניט די דאָזיקע קינסטלער. וואַרנאַ
פֿאַראייניקט אונטער דעם נאָמען אַלע נאָוואַטאַרן, אי פֿראַנצויזן, אי⁷
אויסלענדער. זייער גיך אָבער הייבט מען אָן צו באַניצן דעם טערמין
בלויז פֿאַר די אויסלענדישע קינסטלער. אין קעגנטייל צו⁸ די
פֿאַרשיידענע אַוואַנגאַרד-שטראָמען⁹, פֿאַלגט¹⁰ די „עקאַל דע פֿאַרי“
נישט קיין איינציקע עסטעטיק אָדער קונסט-טעאָריע, נאָר מישט
טראַדיציע מיט מאַדערנאיטי.

1. concept 2. André Varneau 3. est paru/was published 4. ...-KOYEKH force d'attraction/power of attraction 5. attire/attracts inf. צויען 6. (ne) reconnaît (pas)/(does not) recognize 7. ... aussi bien... que.../both... and... 8. contrairement à/unlike 9. courants/currents 10. suit/follows.

▲ דער
סקולפטאר,
1929, פון אסיפ
צאדקין

א שטיקל ביבליאגראפיע

וועגן די יידישע קינסטלער פֿון „עקאל דע פֿאַריי“ קען מען לייצענען צוויי ביכער אויף יידיש.

אין זיין בוך *כילדער און געשטאלטן*¹ פֿון מאַנפֿאַרנאַס (פֿאַרייז, 1963, 664 + XXIV ז״ז מיט 324 רעפֿראָדוקציעס פֿון בילדער און סקולפטורן) האָט דער קונסט־קריטיקער כיל אַראָנסאָן (1896-1966) צונויפֿגעשטעלט² די אַרטיקלען וואָס ער האָט פֿרֿיער אַרויסגעגעבן³ אין דער פֿאַריזער צייטונג *די נייע פֿרעסע*.

אין 1951 האָט הערש פֿענסטער אַרויסגעגעבן *אונדזערע פֿאַרפֿיניקטע*⁴ קינסטלער (פֿאַרייז, 266 ז״ז), וועגן די קינסטלער וואָס זענען אומגעקומען⁵ בעת⁶ דעם חורבן⁷.

1. figures 2. rassemblé/collected 3. publié/published 4. martyrisés/martyred 5. ont péri/died 6. BEYS au cours de/during 7. KHURBN Shoah.

גאַנצע נעכט.

ס'איז געווען די צייט פֿון אַלע באַוועגונגען⁹: קוביזם, עקספּרעסיאַניזם, פֿוטוריזם, סיררעאַליזם און דער אָנהייב פֿון אַבסטראַקציע. ליטעראַרישע און מוזיקאַלישע שאַפֿונג¹⁰ האָט זיך אויך צעבליט¹¹. שרייבער ווי שלום¹² אַש, עוזר¹³ וואַרשאַווסקי אָדער דער באַרימטער קאַמפּאָזיטאָר הענעך קאַן זענען אויך געקומען קיין פֿאַרייז שעפֿן¹⁴ אינספּיראַציע פֿאַר זייערע ווערק. דער גרויסער קריזיס וואָס האָט זיך פֿאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט נאָך דעם קראַך אין וואָל סטריט אין 1929 האָט געמאַכט אַ סוף¹⁵ צו דער אויסערגעוויינטלעך שעפֿערישער תקופֿה¹⁶.

אַ סך ייִדישע קינסטלער זענען אומגעקומען¹⁷ אינעם חורבן¹⁸.

אַנדערע ווי מאַרק שאַגאַל, מאַן ריי, מאַנע־קאַץ און נאָך עטלעכע האָבן ווייטער געקענט שאַפֿן און געניסן¹⁹ פֿון אַ וועלט־באַרימטקייט לאַנגע יאָרן נאָך דעם סוף פֿון דער „עקאל דע פֿאַריי“.

10. certains/some 11. se sont installés/settled 12. ont déménagé/moved 13. KIMAT presque/nearly 14. ateliers/studios 15. DIRE... loyer/rent 16. KHAVEYRIM amis/friends 17....BINYEN drôle d'immeuble/odd building 18. la Ruche/French for beehive, so nicknamed because of its shape 19. créaient/created 20. PEYGERT crève (mot utilisé pour la mort d'un animal)/die, «croak» (word used for the death of an animal) 21. célébrité/celebrity 22. MESHUGENE... les Années Folles/the «mad years» i.e., the Roaring Twenties 23. poètes/poets 24. dessinait/drew 25. s'amusait/enjoyed themselves 26. se déguisait/dressed up 27. extravagants/outlandish 28. bals/balls (dances) *sing.* דער באל 29. mouvements/movements 30. création 31. s'épanouissait/flourished 32. sholem 33. OYZER 34. puiser/draw, get 35. sof fin/end 36. ... ..TKUFE époque extraordinairement créative/extraordinarily creative period 37. ont péri/died 38. KHURBN Shoah 39. jouir de/enjoy.

פֿאַרייז האָבן זיי געפֿונען אַן אַטמאָספֿערע פֿון טאַלעראַנץ און פֿרייהייט.

אין די ערשטע יאָרן האָבן אייניקע¹⁰ פֿון זיי זיך באַזעצט¹¹ אין מאַנמאַרטער מיט אַנדערע אַרטיסטן ווי פּיקאַסאָ אָדער פֿערנאַן לעזשע. אַ ביסל שפעטער אין יאָר 1910 ווען דער נייער מעטראָ איז אַנגעקומען קיין מאַנפֿאַרנאַס האָבן זיך די קינסטלער אַריבערגעצויגן¹² אין דער געגנט וואָס איז דעמאָלט געווען פּמעט¹³ אויסער דער שטאָט, און ווי עס זענען געווען אַ סך וואַרשטאַטן¹⁴ מיט ביליקע דירה־געלט¹⁵.

אין

מאַנפֿאַרנאַס

אין יאָר 1911 האָט זיך שאַגאַל מיט אַ פֿאַר חֲבֵרִים¹⁶ באַזעצט אין אַ מאַדנעם בנין¹⁷ מיטן נאָמען „לאַ ריש“¹⁸ ניט ווייט פֿון מאַנפֿאַרנאַס. אין דעם דאָזיקן רונדיקן „בינשטאַק“ האָבן זיי געציטערט פֿאַר קעלט, געהונגערט און געשאַפֿן¹⁹. שאַגאַל האָט דעמאָלט געזאָגט אַז אין „לאַ ריש“, אָדער מע פּגרט²⁰ אָדער מע ווערט אַ באַרימטקייט²¹“.

אַך דער ערשטער וועלט־מלחמה האָבן זיך אַנגעהויבן „די משוגענע יאָרן“²². ייִדישע מאַלער, סקולפטאָרן און דיכטער²³ זענען געזעסן אויף די טעראָסן פֿון די גרויסע קאַפּעען אין מאַנפֿאַרנאַס: לע דאָם, לאַ ראַטאַנד, לע סעלעקט און לאַ קופּאַל. מע האָט געצייכנט²⁴, געשריבן, געשמעסט און געטרונקען, זיך פֿאַרוויילט²⁵ און געקריגט. מע האָט זיך פֿאַרשטעלט²⁶ אין אויסטערלישע²⁷ קאָסטיומען און געגאַנגען אויף בעלער²⁸ ווי מע האָט געטאַנצט

ביי דער וויג¹ פֿון דער בוש-דינאָסטיע

ירושלימער², „ישראל-מוזיי“ באַערט² קינדערביכל פֿון טערעזינער לאַגער³

דאָס דאָרף מעסינג, וואָס איז אין
עסעקס (ענגלאַנד), ניט ווייט פֿון
דער שטאָט קאָלטשעסטער, איז
אַפנים² איינס פֿון די געציילטע³
ערטער אין אייראָפּע, וווּ מע האָט
זיך ניט אויסגעלאַכט פֿון דער
אַמעריקאַנער

פרעזידענטישער „זייף-אַפּערע“⁴.
אין מעסינג האָבן אירע 350
תושבֿים⁵ ערנסט איבערגעלעבט
די גורלדיקע⁶ טעג פֿאַר בושן און
געחלומט⁷ וועגן גאַרס מפּלה⁸. די
סיבה⁹ איז, אַז די גאַנצע בוש-
דינאָסטיע שטאַמט פֿון דעם
דאָזיקן ענגלישן דאָרף. דער
פוריטאַנישער ריינאלד בוש האָט
פֿאַרלאָזט זיין היימדאָרף אין
1631 און אָנגעקומען קיין ניי-
ענגלאַנד, מיט דער שיף „לייאָן“
(„לייב“), בלויז 11 יאָר נאָכן
אַנקומען פֿון דער „מייפּלאָוער“¹⁰.
אַן ענגלישן ייחוס¹¹ האָבן 23 פֿון
די 43 אַמעריקאַנער פרעזידענטן.
אויפֿן צווייטן אָרט זיינען 9
פרעזידענטן מיט אַן אירלענדישן
ייחוס-בריוו¹², דריי פרעזידענטן
האָבן געשטאַמט פֿון האַלענדישע
משפּחות¹³ (רוזוועלט איז געווען
איינער פֿון זיי), און אייזענהאַוער
האָט געשטאַמט פֿון דייטשלאַנד.

דעם 5טן יאַנואַר, זייט 10

1. berceau/cradle 2. APONEM
probablement/probably 3. rares/rare
4. traduction de l'américain «soap
opera» 5. TOSHVIM sing. TOYSHEV
habitants/residents 6. GOYRLDIKE
décisifs/fateful 7. GEKHOLEMT rêvé/
dreamed 8. MAPOLE défaite/défeat
9. SIBE raison/reason 10. Mayflower :
navire qui amena les premiers colons
en Amérique du Nord (1620)
11. YIKHES origines/origin
12. «pédigrée» 13. MISHPOKHES
familles/families.

► ייִט"א : ייִדישע
טעלעגראַפֿישע
אַגענטור

אַ זייט פֿון דער
עברעישער
אויסגאַבע פֿון
ב. פֿריטאַס בוך ◀

וואָס די נאַציס האָבן געניצט ווי
פּראָפּאַגאַנדע-אילוסטראַציעס.
שטילערהייט האָבן די ייִדישע
קינסטלער אויך געמאַלט איינטאַניקע¹⁴,
אומעטיקע בילדער פֿון דער געטאָ. ווען
די נאַציס האָבן געפֿונען די בילדער,
האָבן זיי פֿריטאַן און די אַנדערע
קינסטלער געפֿייניקט¹⁵ און שפּעטער
פֿאַרשיקט¹⁶ קיין אוישוויץ, וווּ מע האָט
זיי אומגעבראַכט¹⁷. זיין פֿרוי איז אויך
געשטאַרבן פֿון בויכטיפּוס.
אַ צווייטער קינסטלער אין טערעזין,
לעאָ האַאַס, האָט אַדאַפּטירט דאָס
יתומל¹⁸ טאַמֿי, וועלכער וווינט היינט
אין פּראָג און איז אַ לערער פֿון דער
איינציקער אַרטיקער¹⁹ ייִדישער שול.
[...]

„איך בין זייער גליקלעך, וואָס מע גיט
אַפּ פֿבֿוד²⁰ מײַן טאַטנס בוך“, האָט
האַאַס דערקלערט. „איך געדענק נישט
דעם טאַטן, אָבער טערעזין האָט
איבערגעלאָזט אַ טיפֿן איינדרוק אין
מײַן זכּרון²¹. דאָס ביכל איז
אַפּטימיסטיש און דורך אים פֿיל איך ווי
דער טאַטע פֿאַרבינדט זיך מיט מיר.“
במשך פֿון²² די פֿאַרגאַנגענע 20 יאָר
האָט מען דאָס ביכל פּובליקירט אין
דייטשלאַנד, בעלגיע, האַלאַנד, שוועדן,
יאַפּאַן און ישראל, און אין גיכן וועט
עס דערשיינען אויך אין די
פֿאַראייניקטע שטאַטן. די עברעישע
אויסגאַבע ווערט אָפּט באַניצט אין די
ישראלדיקע²³ שולן, פּדי צו לערנען די
תּלמידים פֿון קינדער-גאַרטן און ערשטן
קלאַס וועגן דעם חורבן²⁴.

דעם 5טן יאַנואַר, זייט 20

פּראָג (יִט"א) – דעם 22סטן יאַנואַר
1944 האָט אַ ייִדיש קינד אין
טערעזינער קאַנצענטראַציע-לאַגער
באַקומען אַ ביכעלע פֿון זײַן טאַטן. אויף
דער הילע⁴ האָט אַ קינד אַרויסגעקוקט
דורכן פֿענצטער אויף דער
דרויסנדיקער וועלט. אונטער דעם איז
אויף טשעכיש געשטאַנען אַן
אונטערשריפט : „לכבוד⁵ טאַמיס דריטן
געבוירן-טאַג אין טערעזינשטאַט.“
דאָס ביכל, וואָס דער טאַטע האָט אַליין
אַנגעשריבן און אילוסטרירט, האָט
היינט אַ ספּעציעלן ווערט נישט נאָר
פֿאַר זײַן זון, נאָר אויך פֿאַר דער
קונסטוועלט ווייל דער טאַטע, בעדריך
פֿריטאַ, איז געווען אַ טאַלאַנטירטער
קאַריקאַטוריסט און אילוסטראַטאָר. די
זיטלעך פֿונעם ביכל זיינען פֿול מיט
קאַלירטע צייכענונגען און פֿערזן⁶, וואָס
מאַלן אַ שענערע וועלט ווי די גראַע,
אומעטיקע רעאַליטעט פֿון טערעזין. אין
איינ בילד שטייט אַ יינגעלע און נאַגט
דעם פֿינגער⁷; אין אַ צווייטן – שפּילט
ער זיך פֿראַנק-און-פֿריי⁸.
דעם פֿאַרגאַנגענעם דינסטיק האָט דאָס
ביכל באַקומען אינעם ירושלימער
„ישראל-מוזיי“ אַן אויסצייכענונג⁹ פֿון
דער „בן-יצחק-פרעמיע“¹⁰, אַן
אינסטיטוציע געשטיצט פֿון „יד-
ושם“¹¹, וואָס טיילט אויס פּריזן פֿאַר
אויסנעמיקע¹² אילוסטראַציעס פֿון
קינדער-ביכער.

פֿריטאַ האָט אין געטאָ אָנגעפֿירט מיטן
אַפּטייל¹³ פֿון טעכנישע צייכענונגען,

1. YERUSHOLAYMER... de Jérusalem/of Jerusalem 2. rend
hommage/pays tribute 3. ghetto et camp de transit de
Terezin en Tchécoslovaquie de 1941 à 1945/ghetto and
transit camp of Theresienstadt, Czechoslovakia, from
1941 to 1945 4. couverture (de livre)/book cover
5. LEKOVED en l'honneur de/in honor of 6. vers, poésie/
verse, poetry 7. suce son pouce/sucking his thumb 8. libre
comme l'air/free as the breeze 9. récompense, distinction/
award 10. BEN YITSKHAK... le prix Ben Yitskhak/Ben
Yitskhak prize 11. YAD VASHEM mémorial de la Shoah,
Jérusalem/Holocaust Memorial, Jerusalem 12. exceptionnel/outstanding 13. section 14. mono-
chromes 15. torturé/tortured 16. déporté/deported
17. assassiné/killed 18. YOSEML dim. de/of YOSEM
orphelin/ orphan 19. local 20. ...KOVED rend hommage/
pay tribute inf. אָנעבן כּבֿוד. 21. ZIKRON mémoire/memory
22. BEMESHEKH ... pendant, au cours de/during
23. YISROELDIKE israéliennes/israeli 24. KHURBN Shoah.

רומעניע קערט אום* יידישער

פֿרוי דעם טאַטנס ווילע¹

קאַנסטאַנטאַ, רומעניע – מאַנטיק איז געווען אַ גליקלעכער טאַג פֿאַר דער כעמיע-פּראָפּעסאָרין דזשעקלין וואַלדמאַן, אַ 54-יאָריקע ייִדישע פֿרוי פֿון באַלטימאָר, מערילאַנד. נאָך אַ קאַמף אין רומעניש געריכט, וועלכער האָט זיך געצויגן גאַנצע 5 יאָר, האָט זי סוף־כל־סוף² צוריקבאַקומען דאָס פֿאַרמעגן, וואָס די פּראָנאַצישע רעגירונג אין רומעניע האָט מיט 60 יאָר צוריק געהאַט קאָנפּיסקירט פֿון איר טאַטן : אַ פּרעכטיקע ווילע אויפֿן ברעג פֿונעם שוואַרצן ים³. אונטערן קאָמוניסטישן געזעץ, האָט די רעגירונג געהאַט פֿאַררעכנט 250 000 פּריוואַטע היימען ווי מלוכישע⁴ פֿאַרמעגנס. אַ גרויסע צאָל פֿון דעם האָבן צוגעאיגנט⁵ די רומענישע פֿאַשיסטן ביי די ייִדן. זינט דאָס געזעץ

▲ ד. וואַלדמאַן מיט טאַטע-מאַמע

רעגירונג האָט די ווילע קאָנפּיסקירט. פּראָפֿ' וואַלדמאַן איז געבוירן געוואָרן אין בוקאַרעשט און געווינט דאָרט 15 יאָר, ביז 1962, ווען איר משפּחה האָט עולה געווען¹¹ קיין ישראל. שפּעטער האָט זי זיך באַזעצט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און געוואָרן אַן אַמעריקאַנער בירגערין. אין 1996 האָט זי אָנגעקלאָגט די רומענישע רעגירונג, אין שניכות מיט¹² דער ווילע. דריי מאָל האָט זי געוואונען דעם מישפט און יעדעס מאָל האָט די רעגירונג אַפּעלירט דעם ווערדיקט. סוף־כל־סוף האָט דאָס העכסטע רומענישע געריכט באַפֿוילן דער רעגירונג אומצוקערן דאָס פֿאַרמעגן, וואָס מע האָט ביז לעצטנס געניצט ווי אַ וואַקאַציע-אַרט פֿאַר סאַלדאַטן. מאַנטיק האָט די משפּחה וואַלדמאַן אויפֿגעשלאָסן די טיר פֿון דער ווילע, און געפּראָוועט די שימחה¹³ מיט פֿרייז און טרערן. [...]

► דזשעקלין וואַלדמאַן גייט אַרײַן אין הויז פֿון אירע קינדער-יאָרן

איז אָפּגעשאַפֿן געוואָרן אין 1989, האָט מען שוין טויזנטער הייזער אומגעקערט זייערע פֿריערדיקע באַלעבאַטיים, אָבער וועגן אַ סך אַנדערע הייזער ראַנגלט מען זיך¹⁴ נאָך איצט אין געריכט. הגם⁷ די געוועזענע פֿאַרמאָגערס פֿון די הייזער און זייערע יורשים⁸ האָבן אַ לעגאַלן רעכט צוריקצובאַקומען די פֿאַרמעגנס, ציען זיך די אַנקלאָגן אָפּט מאָל יאָרן לאַנג, פֿערט⁹ ווען די הייזער ווערן היינט באַניצט ווי שפּיטאַלן און ביבליאָטעקן, וואָס די מלוכה טענהט¹⁰, זענען וויכטיקע געזעלשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס.

פּראָפֿ' וואַלדמאַנס טאַטע, אַ רומענישער ייִד מיטן נאָמען לעאַן וואַלדינגער, האָט געקויפֿט די ווילע אין 1938. [...] ווען די דניטשן האָבן זיך דערנענטערט [...] איז ער אַנטלאָפֿן קיין בוקאַרעשט. די פּראָנאַצישע

דעם 19טן יאַנואַר 2001, זייט 13 * pour les termes juridiques, se reporter au glossaire/for all legal terms see glossary 1.villa/private house 2. SOFKL-SOF finalement/at last 3. ...YAM mer Noire/Black Sea 4. MELUKHISHE d'Etat/state 5. se sont approprié/appropriated 6.se bat/are fighting 7. HAGAM bien que/although 8. YORSHIM héritiers/heirs sing. YOYRESH 9. BIFRAT en particulier/in particular 10. TAYNET allègue, considère/argues 11. ...OYLE...est émigré/emigrated 12. ...shaykhes... en rapport avec, en ce qui concerne/relative to, concerning 13. ... SIMKHE a fait la fête/had a party 14. YERUSHE héritage.

צום געדענקען

א קליינער גלאָסאַר פֿון ירידישע טערמינען

אומקערן restituer/to return, restore

אַנקלאָגן accuser, porter plainte/to accuse, to sue

אַנקלאָג (דער) poursuite/ lawsuit

אַפּעלירן faire appel/to appeal

באַלעבאַטיים (בעלי-בתיים) propriétaires/owners

באַפֿעלן (האַט באַפֿוילן) ordonner/to order

געזעץ (דאָס) loi/law

אַננעמען אַ געזעץ adopter une loi/to pass a law

אַפּשאַפֿן אַ געזעץ abroger une loi/to repeal a law

געריכט (דאָס) tribunal/court

מישפט (דער) [MISHPET] jugement, procès/trial, judgment

מישפטן [MISHPETN] juger/ to judge, to try

מלוכה (די) [MELUKHE] Etat/state

פֿאַרמעגן (דאָס) propriété, biens/property

פֿאַרמאָגן posséder/to own

פֿאַרמאָגער (דער) propriétaire/owner

קאָנפּיסקירן confisquer/to confiscate

רעגירונג (די) gouvernement/government

סטיווען ספילבערג

ווערט „געזאַלֶבט“¹

ווי אַ בריטישער ריטער²

לאָס אַנדזשעלעס (ייִט"א) – דער פֿילמאַגראַף סטיווען ספילבערג האָט באַקומען דעם טיטל „ריטער־קאַמאַנדיר פֿון דער בריטישער אימפעריע“ פֿאַר זײַן „אויסערגעוויינטלעכן בײַשטייער“³ צו דער פֿאַרוויילונג־אינדוסטריע⁴ און צו דער בריטישער פֿילם־אינדוסטריע במשך פֿון⁵ די פֿאַרגאַנגענע 25 יאָר, האָט געמאַלדן⁶ די קעניגן עליזאַבעט. דער 53־יאָריקער רעזשיסאָר פֿון „שינדלערס ליסטע“ און „אי־טי“ וועט אָננעמען דעם טיטל אין אַ צערעמאָניע דעם 29סטן יאַנואַר, אין דער בריטישער אַמבאַסאַדע אין וואַשינגטאָן. ווי אָן אַמעריקאַנער איז ספילבערג נישט

► דער אַמעריקאַנער ייִדישער רעזשיסאָר סטיווען ספילבערג

באַרעכטיקט צו ווערן גערופֿן „סער“ אָבער ער מעג שטעלן די ראַשי־תיבות⁷ KBE פֿון די ווערטער Knight of the British Empire.

דעם 25טן יאַנואַר זײַט 24

1. *lit. oint ici : adoubé/lit. annointed here: knighted* 2. *chevalier/knight* 3. *contribution exceptionnelle/outstanding contribution* 4. *industrie du spectacle/entertainment industry* 5. *BEMESHEKH... pendant/during* 6. *a fait savoir/announced inf.* מעלדן 7. *ROSHETEYVES abréviation/abbreviation.*

יאָ, איך וויל אַבאַנירן דעם פֿאַרווערטס

נאָמען : .....

אַדרעס : .....

.....

אַבאַנעמענט־פּרייזן :

פֿאַראייניקטע שטאַטן¹ : איין יאָר – 36 דאָלאַר, האַלב יאָר – 21 דאָלאַר

איבער דער וועלט :

ים־פּאַסט² : איין יאָר – 40 דאָלאַר, האַלב יאָר – 25 דאָלאַר

לופֿטפּאַסט³ : איין יאָר – 97 דאָלאַר

קאָרעדיט־קאַרטע־נומער :

אויסגאַנג־דאַטע :

שיקט דאָס צעטל אויפֿן אַדרעס :

The Yiddish Forward

45 E 33rd Street, New York, NY 10016 USA

בליצפּאַסט⁵־אַדרעס : faivus@Yiddish.Forward.com

1. Etats-Unis/United States 2. poste maritime/surface mail 3. poste aérienne/airmail 4. expiration 5. courrier électronique/E-mail.

נאָך אירע „מאַדנע“¹ ווערטער“ (דער ייִדישער טעם־טעם נומ' 26) דערמאָנט סימאָן ווייסמאַן די „מאַדנע קרובֿים“² וואָס האָבן באַגלייט³ אירע קינדער־יאָרן.

מיר האָבן אויך געהאַט מאַדנע קרובֿים וואָס פֿלעגן אַרײַנקומען אין שמועס אַרײַן, כאָטש⁴ אומגעזעענע⁵ אַחוץ⁶ דעם נעפֿלדיקן⁷ רבֿנו־של־עולם⁸ איז נאָך געווען „מוישעראַביינו“ (משה רבינו)⁹, זייער אַ שטרענגער מאַן מיט אַ שפּיציקער באַרד, פֿונקט אַזוי ווי מײַן פֿעטער משה, וואָס האָט מיר אַ מאָל אַזוי אָנגעשריגן ווייל שפּאַצירנדיק אין אַ פֿעלד האָב איך אָפּגעריסן שבת אַ גרעזל¹⁰. גאַנץ אַנדערש איז געווען „דאָוידאַמײלעך“ (דוד המלך¹¹). איך האָב זיך פֿאַרגעשטעלט אַ יונגן־מאַן מיט שײנע האָר וואָס האָט ליב געהאַט צו זינגען, צו טאַנצן, וויין און פֿרויען (זײַן מעשה מיט בת־שבע¹² האָט געמאַכט אויף מיר אַ גוואַלדיקן¹³ אינדרוק¹⁴). און דער סודותיקסטער¹⁵ פֿון אַלע קרובֿים איז געווען „עליאַנאָווי“ (אליהו הנביא¹⁶), פֿאַר וועמען מיר זענען געגאַנגען ציטערנדיק אויפֿמאַכן די טיר פּסח¹⁷ ביים סדר¹⁸, ער זאָל אַרײַנקומען טרינקען אַ כּוס¹⁹ וויין.

נו, וועלכע מאַדנע אומגעזעענע קרובֿים האָט איר געהאַט ?

1. bizarres, drôles de/strange, funny
2. KROYVIM gens de la famille, parents/relatives *sing.* KOREV
3. accompagné/accompanied 4. bien que/although 5. invisibles/invisible
6. AKHUTS à part/aside from 7. brumeux, flou *ici* : mystérieux/foggy *here*: mysterious 8. REBOYNE SHELOYLEM Maître de l'Univers (Dieu)/Master of the Universe (God)
9. Moïse notre Maître/Moses our Teacher 10. brin d'herbe *dim. de* גראַז /blade of grass *dim. of* גראַז 11. le roi David/David the King 12. BASHEYVE Bethsabée/Bathsheba 13. très fort/very strong 14. impression
15. SOYDESDIKSTER le plus mystérieux/the most mysterious 16. le prophète Elie/Elijah the prophet 17. PEYSEKH 18. SEYDER repas de Pâque/Passover meal 19. KOS verre/goblet.

מזינע זיבן מאמעס

סוף יאנואר האבן די מיטגלידער¹ פֿונעם אַרבעטער-רינג² אין פֿאַריז געהאַט די גוטע אידעע אונדז צו ווייזן אַ פֿילם פֿון זשאָזעף מאָרדער : „מזינע זיבן מאמעס“³.

פֿון לינקס ביז רעכטס : נישט, גוטשאַ, בינטישאַ, פֿרעדאַ, ראָזאַ, העלאַ (די „עכטע“ מאַמע), יאַקטשאַ

זש אָזעף מאָרדער איז אַ „שלעכט דערצויגענער“ יונגער-מאַן. דאָס איז נישט קיין ווונדער בײַ אַ מענטש וואָס האָט געהאַט זיבן מאַמעס ! און זיבן ייִדישע מאַמעס נאָך דערצו ! צוויי פֿון די דאָזיקע פֿרויען (איינע איז זײַן „אמתדיקע“⁴ מאַמע) האָבן זיך באַקענט פֿאַר דער מלחמה⁵, און אַלע זיבן האָבן זיך געטראָפֿן אין אַן אַרבעטס-לאַגער אין ראָדאָם און דערנאָך אין אוישוויץ. איצט לעבן זיי אין די פֿיר עקן וועלט⁷ און צוליב דעם פֿילם זענען זיי אַלע געקומען אין פֿראַנקרײַך זיך צונויפֿצוטראַפֿן ווידער אַ מאָל. דער רעזשיסאָר⁸ האָט זיי געבעטן צו רעדן וועגן דער פֿריינדשאַפֿט וואָס האָט זיי פֿאַרבונדן און וואָס האָט זיי שטאַרק געהאַלפֿן אַרויסקומען פֿון דער מלחמה לעבעדיקערהײַט. זיי האָבן ווייטער געהאַט חשק צום לעבן⁹ – די זיבן „אומווערדיקע“¹⁰ אַלטע פֿרויען – און אַט דאָס האָט זשאָזעף מאָרדער אויסגעקליבן צו ווייזן, מיט צאַרטקײט¹¹ און הומאָר, און דאָס איז אויך אַ ביסל אומליטיש¹² – שלעכט דערצויגן !

7 נודנע¹⁴ פֿאַר אַלעמען (אחוץ אפֿשר¹⁵ די מאַמעס און באַבעס). מאָרדער אָבער האַלט זײַן קאַמעראַ ווי אַן אַנדערער אַ בלייער ; זײַן אויג איז שאַרף און אויפֿמערקזאַם¹⁶. ער דרייט זײַנע סצענעס אָן קיין שום פֿאַרויסבאַשטימטע אידעעס¹⁷, און די פֿרויען ווייזן זיך ווי זיי שטייען און גייען¹⁸, אַ מאָל קאַמיש, אַ מאָל רירנדיק¹⁹. ס'איז ווי דאָס לעבן, אומגעריכט²⁰ און סובווערסיוו. זייער שלעכט דערצויגן... דער פֿילם איז נישט קיין פֿיקציע כּאָטש ער דערציילט מעשיות²¹. ער

איז אָבער אויך נישט קיין דאָקומענטאַר כּאָטש ער ווייזט דעם גאַרן אמת²². דער רעזשיסאָר לאָזט זיך ניט אַרײַנשטעלן אין קיין שום קאַטעגאָריע... נאָך אַ סימן²³ אַז ער איז שלעכט דערצויגן. נו, אַ מאָל איז דאָ אַ דירעקטאָר פֿון אַ קינאָ-טעאַטער, וואָס איז אויך נישט אַזוי גוט דערצויגן, און ער ווייזט זשאָזעף מאָרדערס פֿילמען. אויב עס טרעפֿט זיך²⁴ אַז דער פֿילם שפּילט ערגעץ אין אַ קינאָ, גיט אַ לויף אַהײַן²⁵.

1. membres/members 2. Cercle amical (organisation socio-culturelle issue du Bund)/Workmen's Circle 3. Joseph Morder : «Mes sept mères» 4. mal élevé/lit. not properly brought up; but with connotations of unconventional, non conformist, independent, offbeat 5. EMESDIKE vraie/real 6. MILKHOME guerre/war 7. aux quatre coins du monde/in the four corners of the earth 8. réalisateur/director 9. kHEYsHEK ... amour de la vie/lust for life 10. indignes/unworthy, shameless (référence au film «La vieille dame indigne»/reference to the film «The Shameless Old Lady» - René Allio 1965) 11. tendresse/tenderness 12. pas comme il faut/improper 13. POSHET simplement/simply 14. terriblement cassé-pieds/boring as can be 15. ARHUTS EFSHER sauf peut-être/except maybe 16. aigu et attentif/sharp and observant 17. sans aucun a priori/without any preconceived ideas 18. telles quelles/as they are 19. émouvantes/moving 20. inattendu/unexpected 21. MAYSES histoires/stories 22. ... EMES la vérité vraie/the absolute truth 23. SIMEN indication, preuve/sign 24. s'il se trouve/if it happens 25. courez-y/tun (to see it).

אַ מאָל קאַמיש, אַ מאָל רירנדיק

ס'זעט אויס אַז ער פֿילמירט זײַנע „מאַמעס“ גאַנץ פשוט¹³, פונקט ווי מיר וואָלטן פֿילמירט אונדזערע קינדער און אייניקלעך. נאָר אונדזערע פֿילמען זײַנען שרעקלעך

רופן זיך אָפּ¹

9	8	7	6	5	4	3	2	1	
N	י	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	א
י		N	י	ו	ו	ו	ו	ו	ב
ו	ו		ו		ו	ו	ו	ו	ג
ו			ו	ו	ו	ו	ו	ו	ד
	ו	ו		ו		ו	ו	ו	ה
ו	ו		ו	ו		ו	ו	ו	ו
ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ז
ו	N	ו		ו	ו	ו	ו	ו	ח
ו		ו	ו		ו	ו	ו	ו	ט

סימאָן ווייסמאָן האָט געענדיקט איר אַרטיקל וועגן „מאָדנע ווערטער“ (דער ייִדישער טעם-טעם נומער 26) מיט דער פֿראַגע „וועלכע מאָדנע ווערטער האָט איר געהערט אין דער היים?“. זעט אויס אַז דאָס האָט אויפֿגעוועקט ביי לייענערס אַלטע דערמאָנונגען. דער ערשטער בריוו קומט פֿון רפֿאל² קאָלינקאָ אין פֿאַריז און דער צווייטער פֿון פֿייגעלע סעלטערמאָן אין ניו־יאָרק

פֿון פֿאַלקסמויל

רבונו־של־עולם¹, קריך אַראָפּ פֿון דעם הימל, און קוק דיר אָן דיין וועלט!
רבונו־של־עולם, האַלט מיר דאָס שטריקל², דרייען וועל איך שוין אַליין!
רבונו־של־עולם, ווילסט מיר העלפֿן, איז גוט, אַנישט³ האָב איך אַ שוועסטער אין אַמעריקע!

1. REBOYNE SHEL OYLEM Maître de l'Univers (Dieu)/Master of the Universe (God) 2. ficelle/rope 3. sinon/if not.

דער ייִדישער טעם-טעם

אַ פעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם-טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿאַרן ייִדיש־לימוד און פֿון דער מעדעם־ביבליאָטעק אין דעם נומער האָבן מיטגעאַרבעט אַניק, בערטראַן, גאַלדע, זשיל, יצחק, נאַטאַליאַ, עוולין, רובי.

AEDCY
DER YIDISHER TAMTAM
B.P. 3256
75122 Paris CEDEX 03
Tél. : 01 42 71 30 07

מעדעם־ביבליאָטעק
BIBLIOTHÈQUE MEDEM
52, rue René-Boulanger
75010 Paris
Tél. : 01 48 03 20 17
medem@yiddishweb.com

מע קען אויך לייענען דעם ייִדישן טעם-טעם אויפֿן אינטערנעץ : www.yiddishweb.com

וען איך בין געווען אַ מיידל און בין געגאַנגען אויף חתנות⁹ ביי דער משפּחה, פֿלעגן אַלע מיינע מומעס און פֿעטערס¹⁰ מיר זאָגן „מירטשעם באַדיר“ (אם־יצה־השם¹¹ ביי דיר). איך האָב ניט פֿאַרשטאַנען וואָס דאָס איז, האָט מען מיר דערקלערט אַז דאָס איז ווי אַ ווונטש אַז ביי מיר זאָל אויך זיין אַ חתונה. דעמאָלט האָבן מיר מיט די חבֿרטעס¹² אַ סך געלאַכט וועגן דעם, פֿרעגנדיק זיך אויב די ווערטער וועלן ווירקן¹³. איך וויל ניט זאָגן קיין שלעכטס, אָבער, לייענערס, איך האָב קיין מאָל ניט חתונה געהאַט!

בכלל¹⁴, איך מיין אַז מיטן געדאַנק וועגן „מאָדנע ווערטער“ האָט איר אָנגעטראַפֿן אויף עפעס וויכטיקס. איצט לערן איך זיך ווידער ייִדיש און יעדעס מאָל ווען איך לערן זיך אויס אַ ניי וואָרט, וואָס איך דערקען עס פֿון מיינע קינדער־יאָרן (צום ביישפּיל, „וואַלגעהאַלץ“¹⁵, „מע הוֹליעט“¹⁶, „איין קלייניקייט“¹⁷, צי מיינן באַליבטסטע „כאַליאַסטרע“¹⁸), ברענגט עס מיט זיך שטראָמען¹⁹ פֿון זייער שטאַרקע, לעבעדיקע זכרונות²⁰.

נאָך דער צווייטער מלחמה, צוריקקומענדיק אַהיים פֿון אַ באַהעלטעניש³ קיין פֿאַריז, האָב איך צוריקגעפֿונען מיינע צוויי באַבעס. אַ קינד אַן אָפּגעשוואַכטס⁴ בין איך געווען, און מיינ באַבע פֿון פֿאַטערס צד⁵ פֿלעגט זאָגן אַלע מאָל ווען זי זעט מיך מאָדנע ווערטער וואָס האָבן געקלונגען אַזוי : „סאַמאַזאַפֿאַדאַקאַפּ !!!“

איר מיינט אַז דאָס האָט נישט קיין זינען? האָ?

דעמאָלט האָב איך קיין ייִדיש ניט פֿאַרשטאַנען. אָבער זינט דעמאָלט האָב איך זיך אויסגעלערנט אַ ביסל ייִדיש און איך מיין אַז די מאָדנע ווערטער באַטייטן : „סע זאָל מיר זיין פֿאַר דיין קאַפּ.“⁶

כדי צו פֿאַרהיטן מיך פֿון אַלע צרות⁷, אַלע זאָרגן, אַלע אומגליקן – אַלץ אויף איר. אויב אַזוי, איז עס אַ שיינער אויסדרוק, האָ?

מיינ באַבע, עליה־השלום⁸.

פֿייגעלע סעלטערמאָן רפֿאל קאָלינקאָ

1. réagissent/react 2. REFOEL Raphaël 3. cachette/hiding place 4. affaibli/weak, debilitated 5. TSAD côté/side 6. “Que le mal arrive à moi plutôt qu’à toi !”/ “May it (the evil) fall on my head, not on yours!” 7. TSOERIS soucis, ennui/troubles 8. OLE(HA)SHOLEM Qu’elle repose en paix /May she rest in peace 9. KHASENES mariages/weddings 10. tantes et oncles/aunts and uncles 11. IM YIRTSE HASHEM ou/or MIRTSEHEM ou/or MIRTSEHEM Si Dieu veut/ God willing 12. KHAVERTES amies/friends (female) 13. auront un effet/will have an effect 14. BIKHLAL en général/in general 15. rouleau à pâtisserie/rolling pin 16. on s’amuse !/ what fun! 17. tu parles !/ you can say that again! 18. bande/bunch, gang 19. flots/streams 20. ZIKHROYNES souvenirs/memories.